

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет

Ahi Evran University (Turkey)

TESOL – Ukraine

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ В МОВІ І КУЛЬТУРІ

Збірник наукових праць

Київ 2019

УДК 821.09(100)(082)
НЗ5

Національна ідентичність в мові і культурі: збірник наукових праць / за заг. ред. А.Г. Гудманяна, О.Г. Шостак. - К.:Талком, 2019. - 318 с.

ISBN 978-617-7685-68-4

Збірник містить тексти доповідей XII Міжнародної конференції з питань національної ідентичності в мові і культурі, що відбулася 22-23 травня 2019 року на кафедрі іноземних мов і прикладної лінгвістики факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету (м. Київ, Україна).

УДК 821.09(100)(082)

Головний редактор:

А.Г. Гудманян, доктор філологічних наук, професор
(Національний авіаційний університет, Україна)

Редакційна колегія:

Е. Акіллі, доктор філософії (Історія), академік

Агі Євран університет, Киршехір (Туреччина)

О. В. Артюшкіна, кандидат наук з лінгвістики, доцент
(Університет Жан Мулен Ліон 3, Франція)

Н. О. Висоцька, доктор філологічних наук, професор
(Київський національний лінгвістичний університет, Україна)

Р. І. Дудок, доктор філологічних наук, професор
(Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна)

Ю. Л. Мосенкіс, доктор філологічних наук, професор,
(Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Україна)

А. І. Раду, кандидат філологічних наук, доцент
(Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна)

А. В. Чеснокова, професор
(Київський університет імені Бориса Грінченка, Україна)

О. Г. Шостак, кандидат філологічних наук, доцент
(Національний авіаційний університет, Україна)

С. М. Ягодзінський, доктор філософських наук, професор
(Національний авіаційний університет, Україна)

*Рекомендовано до друку Вченою радою факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національного авіаційного університету (протокол № 3 від 15 травня 2019 р.)*

ISBN 978-617-7685-68-4

© Колектив авторів, 2019
© Національний авіаційний університет, 2019

КУЛ

ПОЕТИКА
ЛІНГВІСТ

Введення

1. *Поетика
тексти*

У своїй по
тілі літератур
іноземної, чу
репрезентацію
репліками, що
наприклад, у
Андрухович чи
пов'язані з лі
подаються в с
фонетичного
відторження
образом агрес

1.1. *Від піс*

Але як
тракуватися
політико-істо
образ росій
лінгвокульту
тенденції ре
радянський
позитивним,
насамперед,

1. Снуе

Тетяна Чубань

*кандидат філологічних наук, доцент
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»
м. Переяслав-Хмельницький*

Тетяна Левченко

*кандидат педагогічних наук, доцент
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»
м. Переяслав-Хмельницький*

**ВИВЧЕННЯ АКТУАЛЬНИХ ПИТАНЬ ГРАМАТИКИ
У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК
ІНОЗЕМНОЇ**

Досконале володіння мовою, її лексикою, граматичними формами і синтаксичними одиницями, формами усного і писемного

спілкування, різними стилями літературної мови становить людину як особистість, є доказом її інтелектуального рівня та наявності творчих здібностей. У процесі викладання української мови як іноземної необхідно надати глибокі знання з мови, пояснити її лексичні, фразеологічні, словотвірні і граматичні засоби.

Проблема статті полягає у доведенні того факту, що разом з науково-дослідницькою метою, обравши певний аспект дослідження, необхідно добирати мовне підтвердження шляхом спостереження над мовою, причому досліджувати семантичні відношення у межах організації складнопідрядного речення з семантико-синтаксичного боку, використовуючи для цього доступні засоби і методи.

Актуальність. Методика викладання української мови як іноземної – наука нова, але вже має певний понятійний апарат та терміни. Їй присвятили свої праці Марія Джуро, Олеся Палінська, Богдан Сокіл, Оксана Туркевич, Ірина Ключковська та інші. Важливе місце у процесі викладання української мови як іноземної належить вивченню простого і складного синтаксису. Серед традиційних методичних прийомів вивчення складного синтаксису чільне місце займає спостереження над реченням. Адже спостереження над мовними фактами є в основі граматико-перекладного та усвідомлено-зіставного методів викладання української мови як іноземної [3, с. 15].

Опрацьовуючи конкретну тему, добираючи приклади речень, додаткові вправи і різноманітні завдання, простежуємо закономірності української мови, які особливо чіткі в її літературному варіанті. Вагомі не тільки розбір речення, але й здатність оцінювати місце слова і його форм, речення і його форм у стилістичній структурі тексту, насамперед художнього. Важливе значення мають використання високохудожніх текстів, таблиць, добір мовного матеріалу з кращих поетичних і прозових творів українських письменників.

На буковинській землі першим, хто почав писати народною мовою, був Юрій Федькович. Його літературний доробок, образи України, оповідання з народного життя – актуальні й нині. Досліджуючи типологію складного речення, нами розглянуто речення повісті „Люба-згуба”, в якій виявилися основні риси

індивідуального стилю письменника-демократа. Уся повість ніби надихана поетичною атмосферою його юності.

До проблеми складного речення у сучасній українській мові зверталось не одне покоління мовознавців, про що свідчать праці С. П. Бевзенка, І. Р. Вихованця, А. П. Грищенко, Н. Л. Іваницької, А. Г. Кващука, О. С. Мельничука, К. Ф. Шульжука та ін. Здобутки сучасної граматики безсумнівні, але не втратили своєї актуальності такі загальнотеоретичні проблеми, як проблема так званих складних речень ускладненого типу, співвідношення між граматичною будовою складного речення і його семантикою та ін. Особливу увагу необхідно приділити розгляду складного речення як єдиного комунікативного цілого. Проте частини складного речення подібні до простого речення, особливо з формального і семантичного погляду. У питанні про семантичні відношення виявляються певні розбіжності. Таким чином, проблема організації складного речення з семантико-синтаксичного боку остаточно ще не розв'язана.

Готуючи статтю, ми мали на меті вирішити такі **завдання**:

дослідити семантико-синтаксичну організацію складного речення та надати методичний матеріал для вивчення синтаксису у процесі викладання української мови як іноземної;

проаналізувати семантичні відношення у складних реченнях повісті „Люба-згуба” Ю. Федьковича, використавши усвідомлено-зіставний метод методики викладання української мови як іноземної.

Виклад основного матеріалу. Семантико-синтаксична структура складного речення відображає відношення між двома ситуаціями або між більшою їх кількістю. Складне речення з семантичного погляду поліпропозитивне, тобто орієнтоване на вираження не однієї пропозиції, а комплексу пропозицій, тоді як просте речення у типових виявах монопропозитивне, тобто семантично елементарне просте речення виражає тільки одну пропозицію [1, с. 283]: *Тут аж чи не сім попів, а восьмий дякон соборну службу правлять* [4, с. 243]. Складне речення насамперед являє собою семантичну (змістову) єдність: *Музики пішли уперед, за ними повели мої сестри та дівки з сестриної ватаги сторонських дівок* [4, с. 249]. У цьому реченні висловлено думку про те, що всі присутні пішли уперед. Кожна з двох частин цього складного речення може функціонувати як окреме просте речення і мати своє смислове навантаження, але разом вони є цілісним синтаксичним

вираження думки. Проте, є випадки, коли складові частини складного речення не мають самостійної семантики, і тому не можуть вживатися окремо: *Ми з Василем були собі ровесники, а наші брати то само, лиш що наші брати були чи не шістьма годами старші від нас, от тому й не випадало нам межі старші парубки пхатися* [4, с. 246]. У цьому реченні частина *от тому й не випадало нам межі старші парубки пхатися...* не може самостійно бути і без попередніх частин її зміст – незрозумілий.

Деякі складні речення можуть виражати одну пропозицію. Це спостерігаємо на прикладі складнопідрядних речень з підрядною означальною частиною: *А тепер іди та розсідай онде вороного, що аж по копита в землю вбився* [4, с. 258]. Підрядна частина цього речення із сполучним словом *що* набула атрибутивної функції, тому речення виражає одну пропозицію. Одна ситуація може бути зображена і в складнопідрядних реченнях з підрядними з'ясувальними, підрядні частини яких виражають з'ясувально-об'єктні відношення і підпорядковуються опорному дієслову в головній частині: *Ти не знаєш, як я свого брата кохаю* [4, с. 263].

Отже, складне речення можна визначити як цілісне синтаксичне вираження єдиної складної думки, як знак взаємопов'язаних ситуацій, що виражені за допомогою певних семантико-синтаксичних відношень.

Мовознавець К. Ф. Шульжук вважає, що основний тип складних речень становлять речення мінімальної будови, що завжди включають дві граматичні основи, мають один рівень членування на межі частин [5, с. 6].

Семантико-синтаксичні відношення між частинами складного речення та засоби оформлення зв'язку в сполучникових (складносурядних і складнопідрядних) і безсполучникових складних реченнях лежать в основі семантико-синтаксичної структури речення. Складні сполучникові речення, залежно від характеру зв'язку між частинами та засобами його вираження, традиційно поділяються на складнопідрядні і складносурядні.

Складнопідрядні речення з детермінантними підрядними частинами вирізняються рядом диференційних формально-синтаксичних і семантико-синтаксичних ознак: а) характером підрядного зв'язку; б) специфікою засобів вираження підрядного зв'язку; в) сукупністю семантико-синтаксичних відношень між

предикативними частинами. Ці речення – найпоказовіший і найпоширеніший тип складнопідрядних речень [1, с. 323]. Такі речення називають двочленими.

Відповідно до семантики сполучників виділяють часові, причинові, цільові, допустові, умовні, наслідкові, порівняльні складнопідрядні речення, а також складнопідрядні відповідності: *Аж брат мусив вийти та їх в сад нагнати, бо були б не дали нені відпочити* [4, с. 253]; *Але нащо вам казати, коли самі здорові знаєте* [4, с. 242]; *Якби який флекав сього не пантрував, то й приймили б його парубки ніколи в парубки* [4, с. 244].

Прислівний підрядний зв'язок є визначальною ознакою складнопідрядних речень з прислівними підрядними частинами, їх ще називають одночленими. Семантична диференціація цих конструкцій залежить від семантики опорного слова [1, с. 331]. Вирізняють три семантичні класи складнопідрядних речень із прислівними підрядними частинами:

З'ясувально-об'єктні. Підрядні частини виражають з'ясувально-об'єктні відношення: *Був се старший парубок довгопільський, син старої Хороцованихи, що за її казали, що вона твої сороківці ділеткою міряє* [4, с. 246]; *Най мені ще хто скаже, що душа не віщує горе!..* [4, с. 247].

Порівняльно-об'єктні. Описово позначають один з об'єктів чи дій порівняння: *А Василь мій так-таки вам затужив, що аж не можу вам сказати* [4, с. 252].

Локативні. Виражають просторові і часові відношення: *Не рано вже було, як ми стали у Довгім полі* [4, с. 264].

Висновки. Вивчення та опис синтаксичних явищ сучасної української мови у процесі вивчення її як іноземної неможливі без ілюстративних прикладів.

Дослідження особливостей основної синтаксичної одиниці (речення) перебувають і тепер у центрі уваги вчених-лінгвістів. Вивчення семантико-синтаксичної цілісності предикативних частин, яке актуальне і нині у методиці вивчення української мови як іноземної для досягнення вищого рівня знання мови, потребує подальшої розробки.

Література

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови : синтаксис: підручник/ Іван Романович Вихованець. – К. : Либідь, 1993. – 368 с.
2. Семенов О. М. Професійна компетенція вчителя української мови і літератури: програма курсу для студентів спеціальності 7.010103 „Педагогіка і методика середньої освіти. Українська мова і література”/ Олена Миколаївна Семенов. – К. – Глухів : РВВ ГДПУ, 2003. – 65 с.
3. Сокіл Богдан. Методи вивчення української мови як іноземної та їх характеристика/ Богдан Сокіл // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. пр. / Львів. нац. університет ім. Івана Франка. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2007. – Випуск 2. – С.14–18.
4. Федькович Ю. А. Поетичні твори. Прозові твори. Драматичні твори. Листи/ Ю. А. Федькович. – К. : Наук. думка, 1985. – 573 с.
5. Шульжук К. Ф. Складне речення в українській мові : посібник для вчителів/ Каленик Федорович Шульжук. – К. : Рад. шк., 1989. – 134 с.